

Advies

**Algemene Raad i.s.m.
Sectorraad Kunsten en
Erfgoed, Sectorraad
Sociaal-Cultureel Werk,
Vlaamse Sportraad en
Sectorraad Media**

10 november 2016

Advies over het rapport van het participatief publiek debat over de eindtermen

Op 10 oktober ontving de SARC een adviesvraag van het Vlaams Parlement over het rapport van het participatief publiek debat over de eindtermen. De SARC wenst zijn waardering uit te drukken voor deze adviesvraag. De eindtermen zijn een zeer belangrijk instrument. Het betreft immers de minimumdoelen waarvan de overheid vindt dat alle leerlingen ze moeten bereiken.

Voorliggend advies werd voorbereid in een werkgroep met vertegenwoordigers vanuit de Algemene Raad en de vier sectorraden van de SARC. Daarnaast kregen alle leden ook de kans om de tekst aan te vullen via een schriftelijke procedure.

De Algemene Raad van de SARC bekrachtigt dit advies.

Situering

Naar aanleiding van een herziening van de eindtermen organiseerde Vlaams minister van Onderwijs Hilde Crevits in 2016 een groot participatief publiek debat onder de noemer 'Van LeRensbelang'. De resultaten zijn te vinden via de website www.onsonderwijs.be. In een eerste fase van het participatieve traject werden heel breed ideeën verzameld en bediscussieerd, zowel online als in 'live' debatten. Vervolgend werden die voorstellen verder verdiept en verfijnd. Dit gebeurde door geïnteresseerde burgers in 5 interactieve 'Nachten van het Onderwijs'. Tot slot werd er een Onderwijsfestival georganiseerd waarbij allerlei belanghebbenden nogmaals in debat gingen met elkaar.

Het eindrapport dat het onderwerp is van dit advies, is het resultaat van dit hele traject. Er worden 14 clusters voorgesteld (rapport p. 15 e.v.). De auteurs geven aan dat deze louter een manier zijn om de resultaten uit het debat overzichtelijk weer te geven. De auteurs van het eindrapport benadrukken dat deze clusters hun eigen indelingskeuze zijn (er ligt wel een zorgvuldige analyse aan ten grondslag). Andere indelingen waren dus ook mogelijk, wat ook blijkt uit de

veelvuldige linken die tussen verschillende clusters voortdurend (kunnen) gelegd worden. Deze clusters zijn dan ook géén voorafname op een curriculum in de toekomst of de opbouw ervan.

Wat er in het onderwijs van de toekomst van de eindtermen wordt verwacht, hangt samen met wat we als samenleving van de school vragen (rapport p. 14). Vandaar dat het goed was om daar grondig stil te staan en er met elkaar over in gesprek te gaan.

In wat volgt maakt de SARC algemene bedenkingen bij het rapport en doet hij concrete voorstellen voor eindtermen. De argumentatie bij deze voorstellen toont het belang dat de SARC eraan hecht en verwijst o.a. naar eerder advies van de SARC en naar het eindrapport.

Tot slot bepleit hij een duurzame aandacht voor cultuur in de brede zin in het onderwijs. Doorheen dit rapport interpreteren we de term **cultuur** telkens breed (**kunsten, erfgoed, media, sport en sociaal-cultureel werk**).

1. Algemene bedenkingen bij het eindrapport en de clusters

Het eindrapport is een goed onderbouwd document. De SARC is tevreden met het feit dat er een grootscheeps participatief traject werd aangevat over de belangrijke vraag wat van 'Van LeRensbelang' is. De vragen werden ruim verspreid en burgers zowel als organisaties kregen de kans om er aan deel te nemen. Daarbij werd er terecht niet alleen uitgegaan van wat er nodig is om later te werken, maar werd er ook belang gehecht aan de maatschappij, de persoonlijke ontwikkeling, het levenslang leren.

Aangaande de diversiteit en veelheid van de deelnemende organisaties (zie bijlage 2) wenst de SARC op te merken dat het aantal deelnemende organisaties natuurlijk wel de uitslag beïnvloedt over het belang van cluster x of y. De SARC beseft dat de clustering slechts een manier van ordenen is en geen voorafname op de eindtermen, maar wenst toch te benadrukken dat de 'plaats' in de rangschikking geen reden mag zijn om iets als meer of minder belangrijk te zien in de eindtermen.

Wat eveneens sterk opvalt in het eindrapport is de transversale aanwezigheid van aspecten die nauw samenhangen. Dit komt onder andere sterk naar voor bij het thema mediawijsheid (zie hieronder). Eveneens daarom kan de clustering geen voorafname zijn op concrete eindtermen.

Sport staat nu bij cluster '*zelfkennis en persoonlijke ontwikkeling*'. Sport en beweging draagt inderdaad bij tot de persoonlijke ontwikkeling van kinderen, maar de SARC vindt deze plaatsing tekort doen aan het belang van sport. Hij doet hieronder dan ook een voorstel om sport duidelijker naar voor te laten komen.

2. Concrete voorstellen voor eindtermen

In deze tekst wil de SARC concrete voorstellen formuleren voor mogelijke eindtermen gebaseerd op het rapport dat het eindproduct was van een breed participatief publiek debat. De clustering uit het rapport wordt voor de duidelijkheid grotendeels gevolgd, voor zover de SARC er een concrete eindterm over formuleert. De bijhorende argumentatie verwijst zowel naar de conclusies van het rapport als naar de eigen eerdere adviezen.

2.1 Sociale (intermenselijke) competenties

D.i. cluster 2, het ontwikkelen van sociale vaardigheden en het leren kennen van en omgaan met diversiteit.

Concreet voorstel voor eindtermen

Op het einde van het leerplichtonderwijs bezitten de Vlaamse jongeren de nodige interculturele kennis en vaardigheden om de eigen cultuur in brede zin, maar ook andere culturen te begrijpen en met elkaar te vergelijken.

Argumentatie

Het onderwijs moet – geïnspireerd door de doelen voorgesteld door de UNESCO – inzetten op zowel ‘leren weten, leren doen, leren samenleven en leren zijn’. Voor al deze doelstellingen maar vooral de laatste twee – waarvoor er momenteel ook alsminder aandacht bestaat – is het nodig om kunst, cultuur, en creativiteit in het algemeen, op een intrinsiek niveau meer aan bod te laten komen.

De SARC merkt daarbij ook op dat, naast de duidelijk toegespitste eindtermen ‘esthetische bekwaamheid’ en ‘mediawijsheid’, alle huidige vakoverschrijdende eindtermen in het secundair onderwijs eveneens door ‘cultuur’ in de brede zin (met inbegrip van kunsten, erfgoed, media, sport, sociaal-cultureel werk) gerealiseerd kunnen worden, bijvoorbeeld ‘creativiteit’, ‘exploreren’, ‘kritisch denken’ etc.

2.2 Kennis en gebruik van talen

D.i. cluster 4, het belang van kennis en gebruik van talen (meervoud) als zowel communicatiemiddel als in hun meer beschouwende, culturele, algemeen vormende dimensies

Concreet voorstel voor eindtermen

Op het einde van het leerplichtonderwijs kunnen de Vlaamse jongeren zich creatief en emotioneel uiten in verschillende (beeld)talen.

Argumentatie

Dit is een basis, en een essentiële voorwaarde voor ‘al het andere’. Taal is in de eerste plaats nodig om te communiceren en zich creatief en emotioneel te uiten. Taal is ook een drager van cultuur en daarom belangrijk voor onze identiteit(sontwikkeling).

Naast dit algemene belang, is er een vanzelfsprekend belang voor het professioneel functioneren.

Nog specifiek legt de SARC de link met online/digitale communicatie. Leerlingen zouden moeten begrip hebben van welke voor- en nadelen er zijn verbonden aan online communicatie, waarmee rekening moet worden gehouden bij online communiceren, in welke mate het verschillend is van offline communicatie, etc. Dit sluit ook aan bij mediawijsheid (zie cluster 8).

2.3 Kritisch en probleemoplossend denken

D.i. cluster 5, jongeren leren met een kritische bril (durven) kijken, creatief, constructief, innovatief en oplossingsgericht denken.

Concreet voorstel voor eindtermen

Op het einde van het leerplichtonderwijs kunnen de Vlaamse jongeren efficiënt en effectief informatie zoeken via verschillende kanalen en kunnen ze deze informatie kritisch screenen.

Op het einde van het leerplichtonderwijs kunnen de Vlaamse jongeren een probleem of discussie vanuit verschillende standpunten analyseren.

Op het einde van het leerplichtonderwijs bezitten de Vlaamse jongeren verwerkingscompetenties waarmee ze zelf nieuwe kennis en inzichten kunnen verwerven.

Argumentatie

Kritisch en probleemoplossend denken zijn basiscompetenties. Kritisch denken is nodig om te weten hoe bestaande kennis goed te benaderen. Probleemoplossend denken heeft te maken met het gebruiken en toepassen van kennis in nieuwe situaties en domeinen. Het is van belang om zelf informatie te kunnen opzoeken en er doordacht mee om te gaan, besef te hebben van uiteenlopende perspectieven. Het gaat om het ondersteunen van zoekproces en leren verwerken van kennis. Dit is nodig in een snel evoluerende samenleving, ook op professioneel vlak.

Grote maatschappelijke uitdagingen zoals armoedebestrijding, de multiculturele samenleving of verduurzaming, vragen niet enkel dat mensen (passief) leren OVER deze uitdagingen, maar ook (actief) leren omgaan met en oplossingen zoeken voor deze uitdagingen. De leeromgeving speelt een zeer belangrijke rol in het uitrollen van transformatieprocessen.

Deze eindtermen hebben ook een link met leercompetenties (10^e cluster), link met onderzoekscompetenties (12^e cluster), met burgerschap (6^e cluster), kritisch omgaan met (nieuwe) media (cluster 8). M.b.t. die laatste cluster wijst de SARC op het belang om een weg te leren vinden in het gigantische aanbod van online informatie en op efficiënte wijze informatie te kunnen beoordelen/evalueren op betrouwbaarheid. Mediawijsheid is immers ruimer dan 'technische' of 'operationele' kennis (knoppenkennis). Daarom moet er ruim aandacht besteed worden aan leren omgaan met een veelheid van informatie (informatievaardigheden) en leren omgaan met de kansen maar ook risico's van digitale media (kritische vaardigheden, oplossingsgericht denken). Specifiek verwijst de SARC ook naar het kritisch kunnen omgaan met (nieuwe vormen van) commerciële communicatie, aangezien kinderen en jongeren vandaag steeds meer geconfronteerd worden met nieuwe reclameformats (zie ook cluster 4, waar ook verwezen wordt naar het belang van online/digitale communicatie (o.a. begrip van voor- en nadelen van online communicatie, commerciële communicatie valt hier zeker onder)).

2.4 Kennis van en omgaan met politieke en maatschappelijke vraagstukken

D.i. cluster 6, burgerzin en burgerschap, inzicht in maatschappelijke, economische, politieke en mondiale context.

Concreet voorstel voor eindtermen

Op het einde van het leerplichtonderwijs kennen de Vlaamse jongeren de eigen oorsprong en de geschiedenis van het eigen gezin en de eigen familie, maar ook deze van de stad of gemeente, regio, land, Europa en de wereld en kunnen ze deze oorsprong en deze geschiedenissen naar waarde schatten.

Op het einde van het leerplichtonderwijs zijn de Vlaamse jongeren bereid een zinvolle bijdrage te leveren aan de samenleving en er een zinvolle rol in op te nemen.

Argumentatie

Deze eindtermen zijn belangrijk in het kader van het opnemen van een rol in de samenleving. Er wordt daarbij een koppeling gemaakt tussen inzicht en handelen. Kennis van geschiedenis is hierbij van belang.

Het is nodig dit niet te beperken tot een vak, dit niet te behandelen via 'vluchtig' projectgedrag.

Daarenboven merken we op dat dit een opdracht voor de school is zowel als voor andere actoren. De SARC ziet daarbij een rol weggelegd voor samenwerking tussen onderwijs en cultuur in de brede zin.

2.5 Kennis van en omgaan met levensbeschouwelijke en ethische vraagstukken

D.i. cluster 7, leren kennen van verschillende wereldreligies en levensbeschouwingen, leren filosoferen en ethisch denken

Concreet voorstel voor eindtermen

Op het einde van het leerplichtonderwijs zijn de Vlaamse jongeren bereid de dialoog aan te gaan met mensen die andere overtuigingen hebben.

Op het einde van het leerplichtonderwijs staan de Vlaamse jongeren stil bij de argumentatie van eigen en andermans handelen en de onderliggende motivatie en ethiek.

Argumentatie

De SARC vindt de levensbeschouwelijke en ethische vraagstukken van belang omdat ze identiteit geven en houvast bieden. In een diverse samenleving is het nodig om met elkaar in dialoog te kunnen treden. Door jezelf in vraag te stellen of achtergrond te verwerven, kan je een eigen visie ontwikkelen, in plaats van een waardensysteem kritiekloos over te nemen.

2.6 Kennis van en omgaan met ICT en nieuwe media

D.i. cluster 8, kunnen werken met ICT, eventueel basiskennis programmeren, kritisch leren omgaan met al dan niet nieuwe media

Concreet voorstel voor eindtermen

Op het einde van het leerplichtonderwijs kunnen de Vlaamse jongeren zelfstandig en kritisch media gebruiken.

Op het einde van het leerplichtonderwijs participeren de Vlaamse jongeren aan de (digitale) samenleving via actief en creatief mediagebruik.

Argumentatie

Mediawijsheid is 'het geheel van kennis, vaardigheden en attitudes waarmee burgers zich bewust en kritisch kunnen bewegen in een complexe, veranderende en gemediatiseerde wereld'³. Het is het vermogen tot een actief en creatief mediagebruik dat gericht is op maatschappelijke participatie. Vanwege de alomtegenwoordigheid van (nieuwe) media en ICT, zijn deze even elementair als lezen en schrijven. De SARC benadrukt het belang van zowel kennis als kritisch omgaan ermee. Via mediaopvoeding leren kinderen en jongeren namelijk om zelfstandig en kritisch gebruik te maken van de media: naast de courante informerende en opiniërende media en content kanalen ook de omgang met sociale media als communicatiekanaal.

Er wordt eveneens gewezen op de mogelijkheden van het wegwerken van een digitale kloof door het onderwijs via deze eindterm.

Er zijn linken met leercompetenties (10^e cluster), professionele competenties (11^e cluster), kritisch en probleemoplossend denken (5^e cluster). Hoort het misschien ook bij STEM-onderwijs?

Al bij al, kun je vaststellen dat Mediawijsheid samenhangt met ongeveer elke cluster en zeker niet beperkt is tot cluster 8.

Wat echter te weinig aandacht krijgt bij mediawijsheid in het rapport is de actieve en creatieve kant. Mediawijsheid gaat over het gebruiken en begrijpen van allerlei soorten media, waarbij zowel het bedienen, navigeren, organiseren, creëren, observeren, analyseren, evalueren en reflecteren van media een plaats moeten krijgen. Het Kenniscentrum Mediawijsheid stelde daarom als

referentiekader het Mediawijs Competentiemodel op, waar in deze oefening best rekening mee wordt gehouden.

Naast het concrete gebruik van deze media in de klas moeten de verschillende op mediageletterdheid gerichte educatieve pakketten die vandaag bestaan (zoals de *Ingebeeld*-reeks van Canon Cultuurcel en *Media Smart* van de JEP, Child Focus) vanuit een overkoepelende visie worden gebundeld, uitgebreid en gericht op prioritaire thema's en doelgroepen, zoals kinderen en reclame (bv. het AdLit Project¹), jongeren en gaming, jongeren en nieuwe media en privacy, enzovoort. Het kenniscentrum Mediawijsheid speelt daarbij een belangrijke rol; en de tools, praktijken en vormingen (bv. de 'mediacoach') – waarvan een aantal specifiek voor de onderwijscontext – op de website mediawijs.be zijn al voor een stuk de gevraagde bundeling (zie o.a. het dossier 'Mediawijsheid op school'). Ook KlasCement helpt leerkrachten door het bundelen en verspreiden van educatieve pakketten. Internationaal kan verwezen worden naar initiatieven als het ECDL-systeem (European Computer Driving License).

2.7 Kennis van en omgaan met duurzaamheidsvraagstukken

D.i. cluster 9, leren over de fysieke wereld en hoe er zorgzaam mee om te gaan

Op het einde van het leerplichtonderwijs zijn de Vlaamse jongeren op de hoogte van de grote uitdaging die het duurzaamheidsvraagstuk biedt en kunnen ze er ook actief mee omgaan en zoeken ze oplossingen voor deze uitdagingen.

Argumentatie

Deze eindterm komt voort uit zorg voor de toekomst. Het betreft een combinatie van kennis hebben van en ernaar handelen.

Er zijn linken met kritisch en probleemoplossend denken (5^e cluster), wetenschappelijke competenties (12^e cluster), ethische competenties (7^e cluster).

De school heeft hierin een voorbeeldfunctie.

2.8 Professionele competenties

D.i. cluster 11, het voorbereiden van jongeren op een job

Concreet voorstel voor eindtermen

Op het einde van het leerplichtonderwijs kennen de Vlaamse jongeren de verschillende mogelijkheden om te heroriënteren en de rol van eerder en elders verworven competenties en kunnen ze deze gebruiken.

Argumentatie

De SARC vindt het belangrijk dat jongeren beseft hebben van wat er na hun schooltijd mogelijk is, en hoe ze ook buiten school competenties kunnen verwerven en gebruiken. Daarnaast zijn er ook linken met zelfredzaamheid (3^e cluster) en sociale competenties (2^e cluster).

Als het over competenties gaat kan men wellicht inspiratie putten uit het Europees Kwalificatieraamwerk (EQF). Bij EQF leidt de combinatie van 'kennis' & 'vaardigheden' tot 'competenties'. Let wel: daar de 'competentie' in EQF uitgedrukt worden in autonomie, wordt momenteel meer en meer de term 'autonomie' gebruikt i.p.v. 'competentie'². EVC³ is een belangrijk onderdeel van EQF.

¹ www.adlit.be.

² <https://ec.europa.eu/ploteus/content/descriptors-page>

³ <http://erkennenvancompetenties.be/wat-is-evc/>

2.9 Wetenschappelijke en onderzoekscompetenties

D.i. cluster 12, (wetenschappelijke) inzichten ontwikkelen, leren verbanden zien en leggen, juiste onderzoekscompetenties en methodieken leren; belang van STEM

Concreet voorstel voor eindtermen

Op het einde van het leerplichtonderwijs kunnen de Vlaamse jongeren via waarnemen en denken een probleem analyseren.

Op het einde van het leerplichtonderwijs kunnen de Vlaamse jongeren verschillende expressievormen begrijpen.

Op het einde van het leerplichtonderwijs staan de Vlaamse jongeren open voor multidisciplinair samenwerken en denken.

Argumentatie

De SARC acht wetenschappelijke onderzoekscompetenties van belang voor kenniscreatie en innovatie. Er zijn zeker linken met kritisch en probleemoplossend denken (5^e cluster). Het omgaan met informatiebronnen is ook hier een te leren competentie. Ook de SARC meent, net zoals in het rapport door sommigen wordt geponeerd, dat STEM zeer uitgebreid kan en mag worden naar 'STEAM' ('+ Arts'). De SARC meent immers dat álle huidige vakoverschrijdende eindtermen in het secundair onderwijs eveneens door 'cultuur' in de brede zin (met inbegrip van kunsten, erfgoed, media, sport, sociaal-cultureel werk) gerealiseerd kunnen worden, bijvoorbeeld 'creativiteit', 'exploreren', 'kritisch denken' etc.

2.10 Kennis van en omgaan met kunst en cultuur

D.i. cluster 13, kunst en cultuur leren kennen en ervan genieten, passief zowel als actief

Concreet voorstel voor eindtermen

Op het einde van het leerplichtonderwijs zijn de Vlaamse jongeren geboeid door cultureel erfgoed, kunst en hedendaagse cultuur in de brede zin.

Op het einde van het leerplichtonderwijs hebben de Vlaamse jongeren het zelfvertrouwen om actief aan cultuur te participeren en kennen ze de toegangswegen en mogelijkheden tot culturele zelfontplooiing.

Op het einde van het leerplichtonderwijs zijn de Vlaamse jongeren zich bewust van de eigen artistieke capaciteiten en van de diversiteit aan culturele expressiemogelijkheden.

Argumentatie

De SARC vindt het belangrijk om cultuur in het curriculum te behouden. De SARC hanteert het als het over cultuur gaat, steeds een brede benadering: zowel kunsten, erfgoed, sociaal-cultureel werk, media als sport. Al deze aspecten hebben een plaats. Toch vermeldt de SARC hier kunst en cultureel erfgoed graag ook expliciet, om ze niet op de achtergrond te laten verdwijnen.

De SARC pleit er voor om, naar analogie met bewegingsopvoeding ('een brede motorische basisvorming'), in algemene termen naast attitudes en bewustwording ook een cultureel 'kunnen' te durven formuleren als doel, en dus niet als middel. Een brede culturele basisvorming met voldoende aandacht voor het zelf doen en kunnen, startend bij het kleuteronderwijs.

In de huidige opvatting lijkt actieve cultuurbeoefening hoogstens een middel om doelen als ‘open houding’ en ‘cultureel inlevingsvermogen’ te kunnen realiseren. De SARC pleit dus voor een eindterm die verder gaat dan het ‘culturele zelfbewustzijn’ van Cultuur in de Spiegel⁴, maar die gaat in de richting van een ‘culturele zelfontplooiing’, wat tegelijk actiever en toch ook zeer breed ingevuld kan worden.

Cultuureducatie gaat immers niet enkel over ‘naar toneel gaan’ maar om het ontwikkelen van creativiteit bij kinderen en jongeren en het aansteken van een ‘vuur’. Onderzoek wijst immers uit dat wie op jonge leeftijd met cultuur in contact komt, meer geneigd is een leven lang te participeren. De biotopen om culturele ‘goesting’ te laten gedijen zijn het gezin, het verenigingsleven en het onderwijs. Het onderwijs vervult dus een essentiële rol om kinderen en jongeren naar cultuur te begeleiden. Terecht is dit in de eindtermen en ontwikkelingsdoelen vastgelegd. Deze worden idealiter nog verder uitgebreid of aangescherpt, en dat vanaf het kleuteronderwijs. De jonge levensjaren zijn immers zeer belangrijk in het aanleren van een culturele attitude. *Situated learning*, leren in een specifieke context, kan daarbij aansluiten. Daarbij wordt kennis bij voorkeur gepresenteerd binnen een authentieke context, nl. de plek waar de kennis ontwikkelt en nodig is.

Op school moet iedere leerling gemotiveerd worden om levenslang zijn culturele bagage te blijven uitbouwen. Het moet daarbij om een brede waaier gaan, van zowel kunst en cultureel erfgoed, tot de hedendaagse cultuur, digitale (beeld-)cultuur etc.

Kunst is een ideale toegangspoort, waarbij kunst weliswaar niet gereduceerd mag worden tot vaardigheid.

Een kunstenaar opereert vanuit en komt in aanraking en interactie met een veelheid aan culturele achtergronden, tradities en gebruiken. Via socialisatie en culturele overlevering worden waarden, normen en culturele inhouden overgedragen. Opvoeding (zowel opvoedingsprocessen thuis als opvoeding in formele contexten zoals de school) speelt een belangrijke rol in de overdracht van cultuur. Culturele referentiekaders zijn steeds relatief.

Het inzetten op een aan leeftijd en ontwikkeling aangepast aanbod binnen een culturele ontwikkelingslijn is een onderliggende voorwaarde.

Het onderwijs moet inzetten op zowel ‘leren weten, leren doen, leren samenleven en leren zijn’⁵ (cf. UNESCO). Voor al deze doelstellingen maar vooral de laatste twee – waarvoor er momenteel ook alsmear minder aandacht bestaat – is het nodig om kunst, cultuur, en creativiteit in het algemeen, op een intrinsiek niveau meer aan bod te laten komen.

Er zijn linken met creatief, innovatief, out-of-the-box denken, en met aandacht voor de brede maatschappelijke context, met name ook het vormen van een (collectieve) identiteit en omgaan met diversiteit.

Tot slot zijn culturele competenties ook een middel om andere doelen te realiseren, zoals leren waarnemen, empathisch zijn, kritisch zijn. Kunst vervult een essentiële rol in de ontwikkeling van doorslaggevende skills. Kunsteducatie heeft een gunstige invloed op motivatie, zelfzekerheid en

⁴ Cultuur in de Spiegel is een cultuurtheorie die ontwikkeld werd door Barend van Heusden, professor cognitiewetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen. [Cultuur in de Spiegel biedt een referentiekader voor geïntegreerde cultuureducatie over vakken, studierichtingen en leeftijden heen](#). Het Vlaamse onderzoek werd gevoerd door HIVA-KU Leuven en VUB in opdracht van CANON Cultuurcel.

⁵ UNESCO, de ‘vier pijlers van het leren’ (Jacques Delors).

sociale competenties van leerlingen en leert hen beter samenwerken en communiceren (OESO-rapport⁶).

2.11 Leren kennen en genieten van een levenslange gezonde, fitte en fysiek actieve levensstijl

D.i. een nieuwe 'cluster' of eindterm, voorgesteld door de SARC

Concreet voorstel voor eindterm

Op het einde van het leerplichtonderwijs zijn de Vlaamse jongeren gemotiveerd om levenslang te bewegen en beschikken ze over een gezonde, fitte en fysiek actieve leefstijl.

Op het einde van het leerplichtonderwijs moet elke Vlaamse jongere zijn persoonlijke fitheid stelselmatig en meetbaar verbeterd hebben.

Argumentatie

De SARC pleit er voor om bewegingsopvoeding (een brede motorische basisvorming) te behouden in het curriculum, met voldoende aandacht voor het zelf doen en kunnen, startend bij het kleuteronderwijs.

Honderden studies tonen bij schoolgaande jeugd het positieve effect van bewegen aan op zowel cognitieve vaardigheden als algemeen welzijn. Het onderwijs vervult een essentiële rol om kinderen naar sport te begeleiden. Terecht is dit in de eindtermen en ontwikkelingsdoelen vastgelegd. Op school moet iedere leerling gemotiveerd worden om levenslang op een gezonde manier te bewegen. Het is essentieel dat alle leerlingen op school de kans krijgen om te (leren) bewegen tijdens LO-lessen. Zeker in het basisonderwijs moet men streven naar een brede motorische basisvorming voor iedereen (deze basis is essentieel om later meer sporttechnische vaardigheden aan te leren). Daarnaast is het ook belangrijk om te vermelden dat via LO-lessen jongeren niet enkel de motorische vaardigheden aanleren die ze nodig hebben om zelf (buiten de schoolmuren) te kunnen sporten/bewegen. De lessen LO zijn het ideale medium om sociale vaardigheden en zelfconcept bij leerlingen te ontwikkelen en zo bij te dragen aan persoonlijke ontwikkeling van elke leerling. Door bijvoorbeeld ervoor te zorgen dat elke leerling succeservaringen beleeft, zal men een positief zelfbeeld ontwikkelen op fysiek, sportief en sociaal vlak. Dit zal ertoe leiden (of zal toch zeker de kans aanzienlijk verhogen) dat men ook buiten de schoolmuren zal sporten/bewegen en uiteindelijk een actieve levensstijl zal aannemen. Tot slot is er ook een maatschappelijk belang naar veiligheid (bv. zwemmen) en mobiliteit (bv. fietsen).

De SARC pleit voor een brede sport- en bewegingscultuur in de scholen, zowel gericht naar intra- als extracurriculair sporten en bewegen. De focus moet liggen op de dagelijkse portie beweging op school en het vermijden van uren stilzitten. De leerkracht LO zou hier een actieve rol in kunnen spelen als coach, expert in sport voor de club en als motivator om leerlingen tot sporten aan te zetten of zelfs in combinatie met lesgever in de club. Een algemeen beweegbeleid op de scholen mag geenszins een alibi zijn om de lessen lichamelijke opvoeding te verminderen. Het vak 'lichamelijke opvoeding' is terecht bij decreet een vak van de basisvorming, waardoor alle jongeren wekelijks minstens twee uren bewegingsopvoeding moeten krijgen. De SARC vraagt daarenboven dat in het basis- en secundair onderwijs bijkomend één uur bewegingsactiviteiten per dag de minimumnorm wordt opdat dit doel bereikt wordt.

⁶ E. Winner et al, *Art for Art's Sake. The impact of arts education*, 2013

De Vlaamse overheid moet zich herbronnen over haar beleid voor schoolsport, teneinde lokale schoolsportleerkrachten – de belangrijkste en onmisbare actoren – en –initiatieven te herwaarderen en zoveel mogelijk leerlingen tijdens en buiten de schooluren aan het sporten te krijgen.

Bij deze doelstelling is enige prestatieambitie aangewezen. Jongeren mogen echt wel wat fitter worden. Om te vermijden dat een voor iedereen haalbaar laag niveau voldoende zou zijn, stelt de SARC voor dat elk kind jaarlijks zijn fysieke fitheid (uithouding, kracht, lenigheid) duidelijk meetbaar moet verbeteren. Elk kind vertrekt hier van zijn of haar persoonlijk niveau, wat stimulerend werkt voor zowel de sterkste als zwakste leerlingen. Scholen die hierdoor bijvoorbeeld de kinderen dagelijks laten lopen, realiseren dan niet alleen deze eindterm maar zorgen er ook voor dat de kinderen betere studieprestaties behalen en de gezondheid van iedereen erop vooruit gaat.

De SARC vindt het belangrijk dat jongeren ook ‘goesting’ krijgen in het bewegen en sporten. Het is daarom belangrijk te vertrekken vanuit de individuele situatie van elke leerling. De lessen moeten ook boeiend genoeg zijn en op maat van elk kind. Sport, spel, dans, bewegen.... in tal van varianten uit de hedendaagse beweegcultuur zijn middelen.

Gerelateerd aan de eindtermen wil de SARC opmerken dat een soort lijst of overzicht met minimumvoorwaarden van infrastructuur en sportmateriaal dat moet aanwezig zijn in de scholen, een zeer goed hulpmiddel kan zijn voor de scholen om hieraan aandacht te besteden.

3. Tot slot

3.1 Duurzame aandacht voor cultuur in de brede zin

Om deze doelen te bereiken – die ook duidelijk ondersteund worden door de resultaten van het participatieve traject – pleit de SARC voor een structurele aanpak die een meer duurzame aandacht voor cultuur in de brede zin in het onderwijs garandeert. De SARC beschouwt educatie van cultuur in de brede zin niet zozeer als activiteiten die scholen ‘naast’ of ‘bovenop’ de eindtermen en ontwikkelingsdoelen en hun leerplan realiseren. Dit wordt best op schoolniveau ingebed in een samenhangend geheel van ontwikkelingsdoelen, eindtermen, leerplannen en schoolwerkplannen.

Om de talenten van elk kind te ontwikkelen, zijn dynamische netwerken nodig waarin de actoren aanvullend en versterkend werken en er een wisselwerking is tussen schoolse en buitenschoolse activiteiten. De SARC vraagt aan de overheid om dynamische netwerken die van onderuit groeien te stimuleren en te ondersteunen.

De SARC vindt het bijvoorbeeld positief dat de ministers van Onderwijs en van Cultuur de banden blijven aanhalen en inzetten op een geïntegreerd referentiekader voor cultuureducatie in het basis- en secundair onderwijs, waarbij dit referentiekader breed open wordt gehouden. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de bestaande expertise op het veld, in de eerste plaats van de talrijke professionele organisaties die zich afgelopen decennia gespecialiseerd hebben in kunst- en cultuureducatie en die het unieke, rijkgeschakeerde cultuurveld in Vlaanderen mee onderbouwen.

Ook beschouwt de SARC een structurele verankering van de samenwerking tussen het deeltijds kunstonderwijs (dco) en het kleuter- en leerplichtonderwijs als cruciaal. Voor veel kinderen en jongeren is het leerplichtonderwijs de eerste plaats waar ze kunnen kennismaken met dit aanbod. De samenwerking mag zich daarom zeker niet beperken tot het algemeen onderwijs, maar moet ook in het technisch, beroeps- en buitengewoon onderwijs gebeuren.

Evenzeer cruciaal om deze eindtermen te bereiken is een doorlopend en geïntegreerd referentiekader voor cultuureducatie in het kleuter- en leerplichtonderwijs. Alle kinderen en jongeren in Vlaanderen moeten de kans krijgen om in gelijke mate in contact te komen met cultuur in de brede zin. Toegang hiertoe is een recht dat ook werd opgenomen in de universele verklaring over de rechten van het kind.

3.2 Aan de slag met de resultaten

Het is van belang dat de resultaten van dit participatieve traject goed en breed gecommuniceerd worden. Daarbij moet onderscheid gemaakt worden tussen de 'wensen' en effectieve keuzes van een overheid.

Het is nuttig dit eindrapport alvast voor te leggen aan aanverwante sectoren en ook met hen (opnieuw) debat aangaan over hoe zij (mee) een rol kunnen opnemen. De Commissie Onderwijs van het Vlaams Parlement neemt hiertoe alvast initiatief met deze adviesvraag. De SARC waardeert dit sterk.

De SARC raadt aan dat in de volgende stappen van dit proces zeker ook te rade wordt gegaan bij de specialisten die zich hierin verdiept hebben (bijvoorbeeld de deskundigen in de leerplancommissies).

Er wordt heel veel van het onderwijs verwacht. Daarom zal het noodzakelijk zijn om zaken met elkaar te laten interfereren en lesinhouden te koppelen aan elkaar.

Namens de Algemene Raad,
Luk Verschueren, voorzitter

Namens de Sectorraad Kunsten en Erfgoed,
Herman Baeten, voorzitter
Jorijn Neyrinck, ondervoorzitter
Lieselotte Moortgat, secretaris

Namens de Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk,
Frie De Greef, voorzitter
Dirk Verbist, ondervoorzitter
Liesbeth Lemiere, secretaris

Namens de Vlaamse Sportraad,
Frank Bulcaen, voorzitter
Sophie Cools, ondervoorzitter
Nai Han Lau, secretaris

Namens de Sectorraad Media,
Simon Delaere, voorzitter
Valerie Verdoodt, ondervoorzitter
Hanne Schuermans, secretaris